

Zitting 1975-1976

13 907

Nadere voorzieningen met betrekking tot de loonvorming in de tweede helft van 1976 alsmede enige wijzigingen van de Wet op de loonvorming

Nr. 5

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 2 juni 1976

Ter inleiding van deze memorie merk ik op dat de totaal-indruk, welke bij lezing van het voorlopig verslag bij mij is achtergebleven, deze is dat het wetsontwerp met gemengde gevoelens is ontvangen. Ik kan dit mij zeer wel indenken; het moge duidelijk zijn, dat ik er bepaald de voorkeur aan zou hebben gegeven indien de indiening van dit wetsontwerp achterwege had kunnen blijven. De huidige sociaal-economische situatie laat echter niet toe, dat de Regering ter zake uitsluitend een afwachtende houding zou kunnen aannemen. Ik verwacht dat dit standpunt door de Staten-Generaal zal kunnen worden gedeeld.

Ik zou er tevens van willen uitgaan, dat het bij de Staten-Generaal begrip zal ontmoeten dat nu de indiening van voorstellen welke het in beginsel mogelijk maken in de tweede helft van 1976 door middel van additionele bevoegdheden de loonvorming van overheidswege te begeleiden, noodzakelijk is gebleken, ik de gelegenheid niet voorbij heb willen laten gaan te bevorderen dat de Wet op de loonvorming voor wat een tweetal aspecten betreft aan de sinds de totstandkoming van die wet geëvolueerde inzichten wordt aangepast. Ik doel hier op de voorstellen tot intrekking van de bevoegdheid tot onverbindendverklaring alsmede de verbreding van de inspraakmogelijkheden via de advisering in het kader van de toepassing van de wet, welke beide voorstellen een permanent karakter dragen.

Ten slotte wil ik in dit verband mijn waardering uitspreken over het feit, dat de Staten-Generaal bereid gevonden zijn het wetsontwerp met voorrang te behandelen.

I. Voorzieningen met betrekking tot de loonvorming in de tweede helft van 1976

Met erkentelijkheid heb ik geconstateerd, dat de leden van de fracties van de K.V.P., de A.R.P. en de C.H.U. zich in grote lijnen met de inhoud van de wetsvoorstellen kunnen verenigen. Wel betreuren zij het late stadium van indiening.

Mede onder verwijzing naar hetgeen elders in deze memorie van antwoord over de spanning tussen het beleid op korte en lange termijn wordt opgemerkt teken ik aan, dat ik het feit dat thans tot indiening van de voorliggende wetsontwerpen moest worden overgegaan betreurt. Ik zou er de voorkeur aan gegeven hebben de voorstellen, en dat geldt met name ten aanzien

van die tot wijziging van de Wet op de loonvorming, in het raam van een breder pakket van voorzieningen met betrekking tot de inkomensvorming te hebben kunnen indienen. De omstandigheden noopten echter tot een andere aanpak, inhoudende dat afzonderlijk een voorstel tot wijziging van de Wet op de loonvorming is gedaan. Weliswaar heb ik mij in belangrijke mate laten leiden door het reeds in de memorie van toelichting vermelde SER-advies doch hetgeen de raad daarin stelde was summier van karakter. Bovendien diende als het ware een vertaling naar de concrete situatie van dit jaar plaats te vinden. Dit kostte helaas tijd.

Genoemde leden zouden voorts gaarne vernemen wat de voornemens zijn ten aanzien van andere inkomens dan die welke door de Wet op de loonvorming worden bestreken.

Zoals ook reeds elders in deze memorie opgemerkt, kan ter zake een tweedeling worden gemaakt. Enerzijds zijn er de prijzen en tarieven, welke door de Prijzenwet worden bestreken. Hier gaat het om continuering en verdere uitbouw van een sinds jaren via algemene en bijzondere beschikkingen gevoerd beleid.

De ontwikkeling van de inkomens uit andere bronnen (huren, dividenden, pachten) is naar het oordeel van het kabinet in het algemeen niet van dien aard, dat te dien aanzien thans bijzondere matiging door ingrijpen van overheidswegen geboden zou zijn.

De leden, hier aan het woord, stellen zich overigens wel de vraag, waarom de Minister zich beperkt tot de besproken wijzigingen van de wet en de directe aanleiding tot deze wijzigingen, nl. het feit dat door de Minister te nemen maatregelen slechts gelden voor een termijn van maximaal 6 maanden, ongewijzigd laat. Zij vragen in dit verband of het voorontwerp van wet op de inkomensvorming, waarnaar in de memorie van toelichting wordt verwezen, reeds in 1977 zou kunnen gelden.

Ik wil hierop antwoorden, dat de termijn van 6 maanden, hoewel deze formeel in het wetsontwerp als zodanig niet wordt genoemd, in feite inderdaad ongewijzigd is gebleven omdat een eventuele maatregel, indien het ingediende wetsontwerp wordt aanvaard slechts tot uiterlijk 1 januari 1977 zal kunnen gelden. Ik hecht echter zo grote waarde aan de advisering van het georganiseerde bedrijfsleven (SER) dat ik gemeend heb mij ter zake de nodige beperkingen te moeten opleggen. Aldus krijgt de raad alsnog de gelegenheid over de modaliteiten van ingrijpen, waarbij de termijn van ingrijpen zeker niet het minst belangrijke vraagstuk vormt, op korte termijn advies uit te brengen. Ter verduidelijking van de desbetreffende passage van de memorie van toelichting merk ik nog op, dat het in mijn bedoeling ligt indien de Staten-Generaal het voorliggende wetsontwerp hebben behandeld, advies te vragen aan de SER zodat de raad deze zaak met voorrang zal kunnen aanvatten.

Een herhaling van de situatie, welke zich thans voordoet is inderdaad met betrekking tot 1977 in beginsel niet uitgesloten. Mocht zich onverhoopt een soortgelijke situatie voordoen, dan zal naar ik hoop de Regering de beschikking hebben over een advies van de SER dat haar in staat zal stellen tot het doen van meer definitieve wetsvoorstellen en aldus tot een meer fundamentele gedachtenwisseling met de Staten-Generaal te komen dan thans het geval kan zijn. Mocht geen SER-advies voorhanden zijn dan zal de Regering zich over te nemen stappen beraden.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. delen mede met grote teleurstelling te hebben kennis genomen van het voorstel van de Regering om middels een wijziging van de Wet op de loonvorming voor de tweede helft van het jaar 1976 te komen tot een maatregel met betrekking tot de looninkomens. Het gaat deze leden – die daarbij onder meer verwijzen naar hun standpuntbepaling bij de behandeling van de Interimnota inkomensbeleid – om het verbreden van de huidige loonwet tot een inkomenspolitiek instrument, dat alle inkomens omvat.

Naar aanleiding van deze beschouwingen wil ik het volgende opmerken.

Ik verschil met de aan het woord zijnde leden, naar ik aanneem, niet van opvatting omtrent de wenselijkheid van effectuering van een geïntegreerd inkomensbeleid, waarvan de aanzetten in genoemde interimnota zijn gegeven.

Binnen afzienbare termijn verwacht ik ter zake een voorontwerp van wet te kunnen publiceren. Een wetsontwerp op de openbaarheid van inkomens uit arbeid is in een gevorderd stadium van voorbereiding. Zeer binnenkort zal de indiening plaatsvinden van het reeds eerder aangekondigde wetsontwerp vermogensaanwasdeling. Beide wetsontwerpen vormen de uitwerking van aspecten van genoemde interimnota.

Zoals reeds gesteld is in voorbereiding een voorontwerp van wet op het inkomensbeleid. In dit project van wetgeving zullen o.a. het centraal overleg, de kwestie van de representativiteit, alsmede de wijze van coördinatie in de uitvoering van bestaande wetten die op de inkomensvorming van verschillende inkomenscategorieën van invloed zijn, regeling vinden. Duidelijk is ook dat er binnen het totale kader van wetgeving welke in verschillende vormen de inkomensvorming betreft, een nauwe samenhang bestaat tussen evengenoemd voorontwerp van wet en de materie die thans in de Wet op de loonvorming en de Prijzenwet is geregeld. Het ligt dan ook in het voorneemen om een samenhangend complex van wettelijke voorzieningen te ontwerpen. Een vraagpunt is evenwel of vanwege die samenhang de materie van de loon- en prijzenwetten ook in deze in voorbereiding zijnde kaderwet op de inkomensvorming geregeld zou dienen te worden. Ik heb ter zake mij nog geen definitief oordeel gevormd. Laatstgenoemde wet heeft nl. in eerste aanleg een duidelijk structureel karakter. Doel van die kaderwet is langs verschillende wegen de structuur van de inkomensvorming te beïnvloeden en wijziging in de inkomensverdeling te brengen. De loon- en prijzenwetten daarentegen zijn uitsluitend conjunctuurpolitieke instrumenten.

Zo dient de Wet op de loonvorming ter beperking van de ontwikkeling van het totale looninkomen van alle werknemers gezamenlijk in situaties, dat de nationale economie een dergelijke beperking vereist, en wel in samenhang met andere maatregelen. Deze wet heeft echter met name niet tot doelstelling de onderlinge inkomensverhoudingen te beïnvloeden, al kan toepassing uiteraard wel een zeker neveneffect op de inkomensverhoudingen teweegbrengen.

Daarnaast wordt een belangrijke sector gevormd door de prijzen, inclusief de tarieven der beoefenaren van vrije beroepen. Hierbij zij nog opgemerkt, dat een vergelijkend overzicht tussen loonstijging enerzijds en stijging van andere inkomens anderzijds aantoont dat de lonen de laatste jaren zowel relatief als in reëel opzicht een niet onaanzienlijke verbetering hebben ondergaan. Hoewel het instrumentarium ter beïnvloeding van de tarieven van beoefenaren van vrije beroepen nog verbetering behoeft, wil ik niet nalaten erop te wijzen, dat de tarieven in kwestie zowel in 1975 als dit jaar van overheidswege gecontroleerd worden. Onder verwijzing naar hetgeen de Regering in de brief van 1 december 1975 heeft meegedeeld, meen ik te mogen stellen dat ten aanzien van de ontwikkeling van de overige inkomensbronnen (dividenden, huren, pachten) nadere maatregelen leidende tot een extra matiging niet geboden zijn. Dit is dan ook – zulks naar aanleiding van een desbetreffende vraag van deze leden – een reden dat is afgezien van het indienen van een nieuwe Machtigingswet. De aan het woord zijnde leden ondersteunen wel de doelstellingen van de Regering met betrekking tot bevordering van de werkgelegenheid en de bestrijding van de inflatie, maar hebben nog twijfels over de noodzaak dat ter bereiking van dit doel toepassing van een loonmaatregel noodzakelijk is. Ook voor mij staat nog niet vast of ingegrepen zal moeten worden, zij het dan wel dat ik niet zo zeer twijfel aan de ernst van de economische situatie alswel dat ik hoop op goed overleg.

Zoals ook uit de memorie van toelichting moge blijken is op dit moment dan ook nog niet tot toepassing van de gevraagde bevoegdheden besloten. Dit zal met name afhangen van de uitkomst van het te voeren sociaal-economisch overleg. Evenals deze leden hecht ik – ik stel dit nogmaals – grote

waarde aan dit tussen de sociale partners en tussen de Regering en bedrijfsleven te voeren beraad; daarop is ook in de memorie van toelichting bij herhaling gewezen. Wanneer deze leden stellen, dat zij een en ander eerst kunnen beoordelen tegen de achtergrond van door de Regering te nemen beleidsmaatregelen met betrekking tot de overheidsuitgaven en de sociale voorzieningen, meen ik dat zij hiermede het onderscheid tussen de korte- en de lange-termijn-problematiek te zeer uit het oog verliezen. Bedoelde bezuinigingsmaatregelen zullen immers structureel van karakter zijn.

Het onderhavige wetsontwerp beoogt slechts het mogelijk te maken om voor de tweede helft van 1976 – zo nodig – voorzieningen te treffen. Zoals bekend streeft de Regering ernaar op zeer korte termijn naast de reeds genoemde wetsontwerpen tot wijziging van de Wet op de ondernemingsraden en op de Vermogensaanwasdeling nota's in te dienen ter zake van de in uitzicht gestelde bezuinigingen in het vlak van de overheidsuitgaven en de sociale voorzieningen, en ter zake van de economische structuur.

Voor wat de concrete tijdstippen voor het te voeren sociaal-economisch overleg betreft merk ik op dat de Regering ernaar streeft dit overleg binnen 1 à 2 weken te beginnen.

De voorstellen van de Regering zijn nog niet in detail bepaald. Wel zal duidelijk zijn, dat de brief van 1 december 1975 voor het kabinet uitgangspunt zal zijn bij de formulering van nadere voorstellen voor het tweede halfjaar van 1976. Dit betekent dat de hoofddoelinden van het beleid van de Regering blijven in dit jaar tot een duidelijke doorbreking te komen van de inflatiespiraal en eveneens tot een wezenlijke ombuiging in de werkloosheidsontwikkeling met als eerstvolgende doel de werkloosheid tot aanmerkelijk geringere proporties terug te dringen. In dit kader heeft de Regering in zijn brief van 1 december 1975 zich een matiging in dit jaar van de loonsomstijging per werknemer voor ogen gesteld van 8,5 à 9%. Daarbij zullen de laagste inkomensgroepen stellig niet reëel in inkomen achteruit mogen gaan. Wellicht is zelfs een geringe vooruitgang mogelijk. Voorts had het regeringsbeleid een prijsstijging van 7,5% à 8% tot doel. Volgens mededelingen van mijn ambtgenoot van Economische Zaken is het niet realistisch te achten dat de prijsstijging binnen de 8% kan worden gehouden. Dit neemt niet weg dat globaal beschouwd de in de brief van 1 december 1975 neergelegde doelstellingen de uitgangspunten blijven voor het met het bedrijfsleven zeer binnenkort aan te vangen overleg.

In het huidige stadium moet ik mij van een nadere detaillering van de beleidsvoornemens onthouden. Voor wat de problematiek van niet looninkomens, en met name die der vrije beroepsbeoefenaren, betreft merk ik naar aanleiding van de desbetreffende passages in het voorlopig verslag van de zijde van deze leden het volgende op.

Door de leden van de P.v.d.A. is bij de behandeling van de brief van 1 december 1975 een aantal voorwaarden gesteld aan een eventuele bereidheid hunnerzijds om mee te werken aan een loonmaatregel voor het tweede halfjaar 1976. Onder meer is daarbij gedeut op een beleid ten aanzien van de vrije beroepsbeoefenaren dat al tijdens het komende halfjaar zal waarmaken dat de hoogste inkomens ook de hoogste offers zullen brengen. Voorop zou ik daarbij willen stellen dat zeker niet alle vrije beroepsbeoefenaren tot de hoogste inkomensgroepen gerekend kunnen worden. Ofschoon geen recente statistische gegevens voorhanden zijn, bestaan daarvoor wel indicaties waartoe ik onder meer wil verwijzen naar de bijlage bij de brief van de Minister van Economische Zaken van 15 mei jl. Wat betreft de realisering van de fijnmazige statistieken inzake inkomens van vrije beroepsbeoefenaren kan ik meedelen dat de voorbereidingen voor een door het CBS te houden enquête thans in een vergevorderd stadium zijn.

Het streven van de Regering is deze enquête in overleg met de verschillende beroepsorganisaties te doen houden. De voorgeschiedenis zou ik hier in het kort willen memoreren.

In september 1972 is door mij ingesteld de Werkgroep inkomens vrije beroepsbeoefenaren bestaande uit vertegenwoordigers van organisaties van

vrije beroepen, de Departementen van Economische Zaken en van Sociale Zaken en van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Deze werkgroep die tot taak had de mogelijkheden na te gaan van een onderzoek naar inkomens uit arbeid van vrije beroepsbeoefenaren zodanig dat een vergelijking van deze inkomens met die van vergelijkbare personen in dienstbetrekking bij overheid en particulier bedrijfsleven mogelijk wordt heeft in september 1974 een eindrapport uitgebracht. In dit rapport heeft de werkgroep methoden aangegeven die het mogelijk maken vorengenoemde inkomens op een goede wijze met elkaar te vergelijken. Alvorens deze vergelijking kan plaatsvinden dient echter een onderzoek te worden ingesteld naar inkomens van vrije beroepsbeoefenaren waarbij rekening moet worden gehouden met – gezien de verschillen in beroepsuitoefening – per beroepsgroep specifieke factoren die voor een deel niet of althans zeer moeilijk zijn te kwantificeren. Allereerst aan de organisaties van vrije beroepsbeoefenaren ter bestudering.

Het rapport is allereerst aan de organisaties van vrije beroepsbeoefenaren ter bestudering voorgelegd. Vervolgens is in gesprekken tussen mijn ambtgenoot van Economische Zaken en mij met het bestuur van het inmiddels tot stand gekomen Contactcentrum vrije beroepen aan dit bestuur en vervolgens nog eens schriftelijk aan de betrokken organisaties gevraagd of deze bereid zijn mee te werken aan deze enquête. Door een belangrijk aantal hunner is deze toezegging inmiddels gedaan, door enkele andere zijn vragen gesteld met name betrekking hebbend op de wijze van verwerking en publicatie van de enquêtegegevens alsmede de vergelijking met inkomens van loontrekkenden waarvoor naar ik hoop de komende maanden in overleg met betrokkenen een bevredigende oplossing getroffen kan worden. Indien het aldus zou lukken een groot aantal zo niet alle aangeschreven organisaties in de uitvoering van de enquête te betrekken, zou dit betekenen dat waardevol materiaal zal worden verkregen. Het voorgaande impliceert dat in de tweede helft van dit jaar het CBS-onderzoek van start kan gaan zodat in 1977 bedoelde gegevens beschikbaar zullen kunnen komen. Het onderzoek waarvan in de bijlage bij de brief van de Minister van Economische Zaken d.d. 15 mei 1976 sprake is, heeft in zoverre met het voorgaande weinig van doen, dat het betrekking heeft op door de Landelijke Specialisten Vereniging verschaft gegevens inzake omzetten en kosten ontleend aan de ziekenfondspraktijk, waarvan wordt gesteld dat zij bruikbaar zijn om een globale indicatie van de totale omzet en de totale kosten en indirect van de inkomens van de betreffende specialismen te geven. In het kader van zijn tarievenbeleid zal mijn ambtgenoot zolang er geen op basis van enquêtering verkregen omzet- c.q. inkomensgegevens beschikbaar zijn, nagaan of de door de specialisten gehanteerde maatstaf voor de totale praktijkomzet, te weten een verdubbeling van de omzet in de ziekenfondssfeer, bijstelling behoeft, daarbij gebruikmakend van gegevens afkomstig van de fiscus. Wat betreft het uitvaardigen van een verbod op de pendel in de particuliere tarieven zij opgemerkt, dat het in het voornemen van de Minister van Economische Zaken ligt dit nog dit jaar te doen plaatsvinden.

Ik kan het niet eens zijn met de opvatting van de leden van de P.v.d.A. dat de Regering zich bij de behandeling van de interimnota inkomensbeleid belangrijk optimistischer heeft uitgelaten over de mogelijkheden tot beheersing van de niet-looninkomens dan thans blijkt uit de brief van de Minister van Economische Zaken.

Vaststaat dat het cijfermatig inzicht in opbrengsten en kosten in zijn algemeenheid duidelijk is verbeterd in de afgelopen periode. Voor sommige groepen is dit inzicht zelfs min of meer bevredigend te noemen, voor andere groeperingen blijft er nog wel het een en ander te wensen over. Er kan worden gesteld dat de bereidheid tot het verstrekken van gegevens bij de verschillende groeperingen in toenemende mate aanwezig is, waarbij herbeleid er uiteraard op gericht is om in overleg met de betrokkenen het beschikbare materiaal te verbeteren respectievelijk verder uit te bouwen omdat wordt ingezien dat alleen op basis van cijfermatige gegevens een oordeel kan worden uitgesproken over gevraagde tariefaanpassingen. De verhogin-

gen die in het afgelopen halfjaar zijn gegeven en de resterende maanden van 1976 zullen worden gegeven, billijken naar mijn mening de stelling niet dat de inkomensontwikkeling van vrije beroepsbeoefenaren zich onttrekt aan de algemene regels die de Regering in de brief van 1 december 1975 inzake nadere maatregelen met betrekking tot het in 1976 te voeren sociaal-economische beleid voor de ontwikkeling van de inkomens heeft gesteld. Voor verschillende groeperingen is, zij het echter niet alleen als gevolg van het gevoerde beleid in de afgelopen periode, sprake van een reële inkomensvermindering.

Wat betreft de opmerking van de leden van de P.v.d.A. inzake de realisering van het beleid ten aanzien van de bevrozing en de eventuele verdere afbouw van de z.g. nominale kop in de tarieven kan worden gesteld dat in die gevallen waarin uit de beschikbare cijfermatige gegevens kon worden afgeleid dat er sprake was van een gemiddeld niet onaanzienlijke «kop» er in 1976 geen tariefsverhoging werd toegestaan. Wanneer wel vermoedens in die richting bestonden maar uit de voorhanden zijnde gegevens niet geconcludeerd mocht worden dat er inderdaad sprake was van een «kop» zijn vooruitlopend op het beschikbaar komen van nadere gegevens in enkele gevallen slechts zeer beperkte verhogingen toegestaan, die dan nog bovendien op kostenstijgingen in 1975 betrekking hadden.

Zoals uit het voorgaande volgt is het niet mogelijk om een kwantitatieve onderbouwing van het effect van het regeringsbeleid ten aanzien van deze inkomensgroepen te geven.

De hier aan het woord zijnde leden betreuren voorts dat tot nu toe niet tenminste een voorstel tot openbaarheid van inkomens door de Regering is gedaan en dringen met klem aan op voorstellen ter zake. In dit verband spreken zij als hun mening uit, dat in elk geval de gegevens die verzameld worden door de Economische Controle Dienst (bedoeld zal zijn de Loontechnische Dienst) over mogelijke overtredingen van de loonbeschikking die tot 1 juli 1976 van toepassing is, aan de Ondernemingsraad van de betreffende ondernemingen beschikbaar dienen te worden gesteld en zij vragen naar de mening van de Regering hieromtrent.

Ten antwoord hierop merk ik op dat het, althans in Nederland, minder gebruikelijk is om gegevens, door overheidsinstanties in verband met de controle op de naleving van wetten en/of in verband met de opsporing van strafbare feiten verzameld, zonder dat de desbetreffende wetsbepalingen daarin uitdrukkelijk voorzien, direct aan derden te overhandigen. Zulks zou schending van het ambtsgeheim kunnen betekenen. Een dergelijke handelwijze zou dan ook naar het mij voorkomt geen aanbeveling verdienen. Dit neemt niet weg, dat ik het op zich zelf een legitieme zaak acht, indien de Ondernemingsraad geïnteresseerd is in de beloningsstructuur van de betreffende onderneming. In het kader van het in voorbereiding zijnde wetsontwerp inzake openbaarheid van functie-inkomens zal hieraan tegemoet gekomen worden.

Deze leden vragen tevens de Regering zo spoedig mogelijk inzicht te verschaffen in die instrumenten die de Regering denkt te gebruiken om de grotere winst die ontstaat bij ondernemingen ook inderdaad om te zetten in nieuwe arbeidsplaatsen. Ten aanzien hiervan moge ik verwijzen naar de komende Nota inzake de structuur van de Nederlandse economie. Ik tegen hierbij nog aan, dat het investeringsvraagstuk, hoe men het ook benadert, een zaak van het langere termijnbeleid zal zijn, terwijl het voorliggende wetsontwerp zoals reeds eerder gesteld, zich in hoofdzaak beperkt tot het scheppen van nadere bevoegdheden welke eventueel in de tweede helft van dit jaar zouden kunnen worden toegepast.

De leden van de fractie van de V.V.D. vangen hun inbreng van het voorlopig verslag aan met de mededeling, dat zij, gelet op de zorgelijke sociaal-economische omstandigheden van het ogenblik begrip hebben voor de wens van de Regering om de bevoegdheden tot beheersing van de loonontwikkeling ook voor de rest van dit jaar te continueren. Zij stellen daarbij wel,

voorzitter te zijn van in beginsel vrije contractonderhandeling en geven overigens als hun mening te kennen dat oplossing van de loonproblematiek per 1 juli slechts mogelijk zal zijn indien de overheid zelf daartoe een belangrijke bijdrage levert, in de vorm van verlaging van de druk der collectieve lasten. Voorts benadrukken zij, dat hun instemming niet betekent dat zij daarmee geacht willen worden een uitspraak te hebben gedaan over de noodzaak van het gebruik van de betreffende bevoegdheden in concreto. Zulks hangt naar hun oordeel af van de resultaten van het te voeren overleg (a) en met name ook van de door hen noodzakelijk geachte tegemoetkomingen op het punt van de collectieve lasten (b).

Ten aanzien van punt (a) kan ik zonder meer met de hier aan het woord zijnde leden instemmen; zowel elders in deze memorie van antwoord alsook in de memorie van toelichting op het wetsontwerp zelf heb ik gesteld grote waarde te hechten aan het te voeren overleg.

Ten aanzien van punt (b) kan ik op dit moment geen uitsluitend geven. Welke de situatie in 1977 zal zijn, kan thans moeilijk worden geprognoseerd. Wanneer opnieuw voorzieningen met betrekking tot de loonvorming getroffen zouden dienen te worden, zal de Regering naar ik verwacht de beschikking kunnen hebben over het advies van de SER. Dit advies zal, zo spoedig mogelijk nadat de Staten-Generaal dit ontwerp hebben behandeld, aan de raad worden gevraagd.

De leden van de P.P.R.-fractie delen mede, grote moeite te hebben met het onderhavige wetsontwerp. Deze leden stellen daarbij onder meer dat met behulp van dit wetsontwerp voor de tweede helft van 1976 slechts één scherp aspect, namelijk de looninkomens, bij voorbaat onder de controle van de Regering wordt gebracht. Voor wat de overige inkomens en de prijsbeheersing betreft, wordt, aldus deze leden, niet tegelijkertijd een even verregaand beleid gevoerd, c.q. wettelijke voorzieningen getroffen. In dit geval, zo menen deze leden, kan er wel degelijk gesproken worden van een onevenwichtige benadering. Zij merken daarbij op, «dat er nog niet eens zicht is op een effectief instrumentarium dat beoogt de niet-looninkomens alsook de prijs- en tariefontwikkeling onder controle te krijgen». Deze stellingname van de P.P.R. kan ik niet onderschrijven. Naar het mij voorkomt gaan deze leden – abusievelijk – uit van een onjuiste premisse. De situatie is namelijk geenszins zo, dat er niets zou gebeuren op het terrein van prijzen en tarieven.

Indien men de opvatting van de P.P.R. zou aanhangen – hetgeen ik niet doe – zou men veeleer tot de conclusie kunnen komen, dat in 1975 een onevenwichtig beleid gevoerd zou zijn; toentertijd gold namelijk geen loonmaatregel, terwijl wel de prijzen en tarieven via de Prijzenwet door mijn ambtgenoot van Economische Zaken werden beïnvloed. In dit verband zou ik overigens wel van de opvatting willen uitgaan, dat het redelijk lijkt, ook bij de beoordeling van de gedane wetsvoorstellen, de inkomenspositie van zowel loontrekkenden als anderen over een aantal jaren te bezien, zowel per categorie (loontrekkenden en andere groepen) als vergelijkenderwijze. Een dergelijke vergelijking wijst uit, dat de inkomenspositie van loontrekkenden in de laatste jaren zowel relatief als absoluut is vooruit gegaan. Ook ten aanzien van de inkomens van vrije beroepen is het instrument ter beïnvloeding daarvan aanwezig, en wordt dit ook gehanteerd. Mijn ambtgenoot van Economische Zaken heeft in zijn recente brief van 15 mei de Kamer hierover geïnformeerd. Elders in deze memorie ben ik hier zeer uitvoerig op ingegaan, waarnaar ik kortheidshalve verwijzen wil. Mijn ambtgenoot van Economische Zaken en ik zelf menen dat ter zake aanzienlijke vorderingen zijn geboekt.

Het vorenstaande neemt niet weg, dat ik mij de moeilijkheden, verbonden aan een eventueel ingrijpen voor de tweede helft van 1976 voor het komend overleg realiseer.

Het is overigens juist, dat, zoals de leden van de P.P.R.-fractie stellen, in de memorie van toelichting op het ontwerp verband wordt gelegd tussen het

eventueel toepassen van de gevraagde bevoegdheden en het te voeren sociaal-economisch overleg. Uiteraard geeft het kabinet er verre de voorkeur aan dat langs de weg van overleg in overeenstemming tussen alle betrokken groeperingen – te weten de vakbeweging, de werkgevers en het kabinet – een oplossing voor de vraagstukken in de sfeer van lonen en prijzen voor de tweede helft van 1976 wordt gevonden. Het zou echter in het licht van de doelstellingen van de Regering om thans tot een definitieve doorbreking van de inflatiespiraal en ombuiging in de sfeer van werkloosheid te komen onverantwoord zijn niet rekening te houden met een mislukken van het overleg. Om die reden moest de Regering tot indiening van dit wetsontwerp besluiten. Verder uitstel van indiening van dit ontwerp zou dan ook niet verantwoord zijn geweest.

Dat ik mijn uitgangspunt – nl. de grote waarde, welke ik aan het overleg hecht – onverlet heb gelaten moge blijken uit artikel III van het wetsontwerp, dat – zo nodig – gehanteerd kan worden om een «adem Pauze» van maximaal een maand te verschaffen.

Nogmaals wil ik beklemtonen, dat wat mij betreft de vraag of de verlangde bevoegdheden zullen moeten worden toegepast nog niet is beslist. Anderzijds zal het duidelijk zijn, dat de beslissing over al dan niet toepassing niet voortdurend kan worden uitgesteld.

Naar aanleiding van de concrete vraag van de leden van de P.P.R.-fractie of de Wet op de loonvorming de mogelijkheid zou bieden om de prijscompensatie (in centen) geleidelijk aan te verminderen (teruglopend tot nul) merk ik op, dat zulks niet mogelijk zou zijn. De Wet op de loonvorming, ook na de wijziging, kan niet primair worden gehanteerd om inkomenspolitieke doeleinden na te streven; toepassing van de wet kan uiteraard wél effect hebben op de onderlinge inkomensverhoudingen. Bij meer dan een gelegenheid heb ik kenbaar gemaakt, dat de Wet op de loonvorming niet de beïnvloeding van inkomensverhoudingen tot doelstelling heeft. Ter vermijding van misverstanden merk ik nog op, dat het voorschrijven van verhogingen c.q. het geven van een vrijstelling in de vorm van gelijke bedragen voor elke werknemer op basis van de voorgestelde tekst in ieder geval wel mogelijk is. Voorts zou in geval van verlening van enige vrijstelling eventueel nog waar mogelijk met de draagkrachtgedachte rekening gehouden worden.

Van een vertraging met betrekking tot de publikatie van een voorontwerp van wet op de inkomensvorming is tot op heden nog geen sprake, zo zij in antwoord op een desbetreffende vraag van de leden van de P.P.R.-fractie medegedeeld. Ik hoop de toezegging dat dit parlementaire jaar tot publikatie zal worden overgegaan gestand te kunnen doen. De SER zal uiteraard in de gelegenheid worden gesteld zich over dit voorontwerp uit te spreken. Ik zou erop willen wijzen, dat het een geenszins ongebruikelijke figuur is dat de SER aan de hand van de tekst van een voorontwerp van wet om advies wordt gevraagd.

De constatering van het kabinet dat aanvullende en meer permanente wijzigingen gewenst zijn ten aanzien van de artikelen 10 en 11 van de Wet op de loonvorming betekent niet per se dat dit als onderdeel van het aan de SER te vragen advies betreffende het voorontwerp van wet op de inkomensvorming aan de raad zal worden voorgelegd.

Gezien de bijzondere problematiek kan het zijn dat ik ter zake een afzonderlijk advies aan de SER zal vragen. Overigens zal in de desbetreffende adviesaanvraag worden gewezen op de samenhang tussen beide gebieden.

De C.P.N.-fractie heeft blijkens de eerste alinea's van haar bijdrage aan het voorlopig verslag weinig waardering ten aanzien van de voorliggende voorstellen. De opmerking, dat het wetsontwerp «een duidelijke ruggesteun is voor de ondernemers» steunt nergens op.

Met het wetsontwerp wordt beoogd zo nodig een duidelijke ruggesteun te geven aan de sociaal-economische situatie van dit moment, teneinde het mogelijk te maken dat deze niet verder verslechtert; ik denk hierbij met na-

me aan de werkgelegenheid. Een beslissing – ik herhaal het nogmaals – omtrent al dan niet toepassing van de gevraagde bevoegdheden en omtrent de eventuele modaliteiten daarvan, is nog niet genomen.

Ten aanzien van een «meer definitieve vormgeving van het in deze wet verankerde instrumentarium», ter zake waarvan deze leden nadere verduidelijking vragen, zal zo spoedig mogelijk na behandeling van dit wetsontwerp advies aan de SER worden gevraagd. In dit wetsontwerp zelf kan men de modaliteiten aantreffen – met name voor wat de artikelen 10 en 11 betreft – welke ik mij o.m. voorstel aan de SER om advies voor te leggen.

Gezien over de afgelopen kabinetsperiode zijn de reële inkomens van werknemers in Nederland in niet onbetekenende mate gestegen. Het behoud van de koopkracht zeker wat de korte termijn betreft kan niet onder alle omstandigheden aan alle werknemers worden gegarandeerd. Andere prioriteiten (werkgelegenheid, collectieve voorzieningen) vragen eveneens de aandacht van de Regering.

Ten aanzien van de door de fractie onder de punten a t/m d genoemde punten zij nog het volgende opgemerkt.

Stelling a wordt door mij bestreden. Zonder bedoeld besluit zou de werkgelegenheid naar alle waarschijnlijkheid nog verder zijn teruggelopen. Daarbij wil ik overigens aantekenen dat hoewel de naamgeving dit suggereert niet gesproken kan en mag worden van een fixatie van de lonen in strikte zin; de in de contracten neergelegde eerstvolgende prijscompensatie moet immers worden geëffectueerd, waarbij ik tevens wil verwijzen naar mijn vrijstellingsbesluit van 10 februari jl.

Stelling b is derhalve in deze zin evenmin juist. De stellingen c en d zijn zeer ongenueanceerd; het Nederlandse bedrijfsleven bestaat uit meer dan grote concerns alleen. Bovendien moet men dergelijke cijfers niet geïsoleerd bezien, doch over een langere periode. Ik wil er daarbij op wijzen dat het gedaalde rendement onomstotelijk een bijdrage heeft geleverd tot de vermindering van de werkgelegenheid.

Met voldoening heb ik geconstateerd dat de leden van D'66 kunnen instemmen met de strekking van dit onderdeel van het wetsontwerp. Met deze fractie hoop ik niettemin dat het toch niet nodig zal blijken te zijn van de gevraagde bevoegdheden gebruik te maken. Ik kan overigens thans niet aangeven, wanneer de SER zich in meer definitieve zin over het conjunctuurpolitieke instrumentarium zal uitspreken. Ik ben echter voornemens, zo spoedig mogelijk na behandeling van het voorliggende wetsontwerp in de Staten-Generaal een gerichte adviesaanvraag aan de SER ter zake te doen uitgaan, waarbij ik zal wijzen op de urgentie van een meer definitieve standpuntbepaling van de SER. Ik zou het echter ten opzichte van de SER minder juist vinden om de in het wetsontwerp vervatte modaliteiten ten aanzien van met name de artikelen 10 en 11 niet een beperkte geldingsduur te geven. Aldus wordt immers de SER alsnog in de gelegenheid gesteld om op basis van artikel 41 van de Wet B.O. de hem toekomende functie in het sociaal-economisch beleid te vervullen.

De leden van de fractie van D.S.'70 spreken naar aanleiding van de inleiding van de memorie van toelichting hun verbazing erover uit, dat het kabinet eerst in een zo laat stadium met voorstellen tot wijziging van de Wet op de loonvorming is gekomen.

De fractie merkt daarbij – onder verwijzing naar onder meer de Machtigingswet 1974 – op, dat het kabinet reeds in een vroeg stadium zich op het standpunt heeft gesteld, dat het instrumentarium van de Wet op de loonvorming ontoereikend is. In dit verband oefenen de leden van genoemde fractie kritiek op het feit, dat dit wetsontwerp eerst in mei is ingediend, terwijl in december 1975 van de zijde van het kabinet was gesteld, dat voor enige inhoudelijke maatregel voor de 2de helft van 1976 onvoldoende juridische basis aanwezig was. Ook stellen genoemde leden zich op het standpunt, dat het kabinet weer bezig zou zijn met dezelfde fout te maken als in 1973, namelijk

het doen van voorstellen van tijdelijke aard in plaats van het indienen van voorstellen met een permanent karakter.

Tevens stellen deze leden, dat de neiging van het kabinet om slechts tijdelijke bevoegdheden tot bestrijding van de inflatie te vragen samen zou hangen met de neiging van het kabinet om het sociale onrecht van de inflatie te verwaarlozen en de funeste gevolgen van de inflatie te onderschatten. Zij wijzen in dat verband op de «verwoestende invloed» van de inflatie op de particuliere oudedagsvoorzieningen en stellen, dat de memorie van toelichting geen enkele visie bevat op bestrijding of voorkomen van inflatie op langere termijn.

Naar aanleiding van het hiervoren weergegeven betoog van deze leden wil ik het volgende opmerken. Het voorliggende wetsontwerp draagt inderdaad voor wat de inkomensproblematiek betreft, een tijdelijk karakter, hetgeen overigens niet wegneemt dat het ook wat deze problematiek aangaat, elementen bevat, die wellicht voor bestendiging in aanmerking zouden kunnen komen. Op korte termijn zal hieromtrent advies aan de SER worden gevraagd, zoals de memorie van toelichting ook aangeeft. Het feit, dat thans – wederom – een voorstel van tijdelijke aard aan de Staten-Generaal wordt voorgelegd betekent niet dat het kabinet sinds 1973 met betrekking tot de onderhavige problematiek geen initiatieven zou hebben ontplooid; het tegendeel is waar. Het kabinet heeft zich echter van de aanvang van zijn optreden op het standpunt gesteld, dat in de huidige sociaal-economische situatie niet volstaan kan worden met het aanpassen c.q. toepassen van het instrumentarium zoals vervat in de Wet op de loonvorming, doch dat een bredere aanpak is vereist. Zoals bekend heeft het kabinet in de nota van mei 1975 zijn voorlopige visie op een geïntegreerd inkomensbeleid neergelegd. Een dergelijke benadering vergt, wil zij gefundeerd zijn, echter noodzakelijkerwijze de nodige tijd aan voorbereiding en aan overleg; het overleg met de Tweede Kamer over genoemde nota is eerst kort geleden afgesloten. Zoals bekend zal binnenkort een wetsontwerp inzake de VAD, in genoemde nota aangekondigd, de Kamer kunnen bereiken. Eveneens op korte termijn kan een wetsontwerp omtrent de openbaarheid van inkomens uit arbeid tegemoet worden gezien. Ook ten aanzien van andere aspecten van de materiële en immateriële rechtspositie van werknemers heeft het kabinet initiatieven ontwikkeld. In dit verband breng ik de Wet op de gelijke beloning van vrouwen en mannen in herinnering alsmede het wetsontwerp tot wijziging van de Wet op de ondernemingsraden waarvan de indiening spoedig tegemoet kan worden gezien.

Met het vorenstaande wil ik aangeven dat van een geïsoleerde loonpolitiek zoals in de periode '45-'67 is gevoerd, geen sprake meer kan en ook zal zijn. Anderzijds – en dat is de spanning tussen de korte en de langere termijn, waarmede elk kabinet te rekenen heeft – moet uiteraard tevens ervoor zorg worden gedragen, dat acute problemen van het moment op toereikende wijze tot een oplossing worden gebracht. Doet zich een situatie voor, waarin op korte termijn mogelijkerwijze ingrijpen vereist zal zijn, dan dient de Regering over een instrumentarium te beschikken dat een zodanig ingrijpen mogelijk maakt.

Met het indienen van voorstellen ter zake moet echter – wil men de schijn vermijden, dat de Regering zijn concept over een geïntegreerd inkomensbeleid zou hebben verlaten – worden gewacht tot de noodzaak zich voordoet. Ik zou er dan ook inderdaad verreweg de voorkeur aan hebben gegeven, indien de sociaal-economische situatie van dien aard zou zijn geweest, dat de onderhavige voorstellen voorshands achterwege hadden kunnen blijven en hadden kunnen worden geïntegreerd in een pakket voorstellen tot uitwerking van meergenoemde nota van mei 1975.

Voor wat de tijdspanne december 1975 – mei 1976 betreft teken ik nog aan, dat een dergelijke voorbereidingstijd, vergeleken met wetgeving van gelijke omvang, eerder kort dan lang genoemd mag worden. Zoals elders gesteld heeft als het ware een vertaling moeten plaatsvinden van het SER-advies van 1971 naar de situatie van dit jaar.

Samenvattend erken ik het ad hoc karakter van deze wet (voor wat betreft de tijdelijke elementen ervan), doch meen ik het verwijt, dat in deze kwalificatie in de visie van genoemde leden besloten ligt, te moeten afwijzen.

Overigens is het op zich zelf juist dat de memorie van toelichting geen volledig uitgewerkte visie behelst omtrent de bestrijding en het voorkomen van inflatie op langere termijn. De memorie van toelichting van het voorliggende wetsontwerp is daartoe ook niet de aangewezen plaats. Hiervoor verwijs ik naar reeds toegezonden resp. binnenkort alsnog aan de Staten-Generaal toe te zenden nota's. Dat de Regering blind zou zijn voor het sociale onrecht, door de inflatie veroorzaakt, ontken ik. Ik meen te mogen stellen dat de Regering binnen het kader van de steeds noodzakelijke afweging van prioriteiten, het nodige gedaan heeft voor de zogenaamde vergeten groepen, waarbij ik met name denk aan diegenen, die – zowel onder als boven de pensioengerechtigde leeftijd – vallen in de laagste inkomenscategorieën. Overigens is het vraagstuk van de additionele pensioenen een van de moeilijkste problemen, waarmede bedrijfsleven en Regering in de komende jaren zullen worden geconfronteerd. In dit verband wil ik mijn voldoening uitspreken over het feit, dat het mogelijk is gebleken in de Stichting van de Arbeid hieromtrent een principe-akkoord te bereiken.

De leden van de S.G.P.-fractie hechten eraan voorop te stellen dat zij een inbreng leveren bij een wetsontwerp waarvan zij eigenlijk wensen dat er geen gebruik van wordt gemaakt. Deze leden zullen begrijpen, dat ik met dezelfde gevoelens de indiening van het wetsontwerp heb bevorderd. De stellingname ten aanzien van de vrijheid der partijen en de taak der overheid, welke deze leden uit de memorie van toelichting op het toenmalige wetsontwerp op de loonvorming citeren, kan ik eveneens onderschrijven.

De beschouwingen omtrent reëel beschikbaar inkomen, de ondernemingsrendementen en druk van de collectieve sector, de inflatie alsmede de automatische prijscompensatie heb ik met belangstelling gelezen. Het gaat hier inderdaad om uiterst belangrijke vraagstukken, welke echter naar het mij voorkomt bij voorkeur in ander verband nader dienen te worden besproken. Ik denk hierbij aan de nota's die binnenkort aan de Kamer zullen worden voorgelegd ter zake van de voorgenomen bezuinigingen in de collectieve sector en aan het komend overleg met de sociale partners.

Het gaat bij het voorliggende wetsontwerp immers niet om een aangelegenheid van structurele aard, doch om de introductie van een bevoegdheid welke – zo nodig – uitsluitend in de tweede helft van dit jaar kan worden gehanteerd. Op deze wijze kan overigens een duidelijke bijdrage worden geleverd aan de bestrijding van de inflatie, op de noodzaak waarvan deze leden terecht de aandacht vestigen. Over een recente studie over de prijscompensatie, waar deze leden naar informeren, is mij niets bekend.

Deze leden stellen vervolgens de vraag, welk bestanddeel van de inflatiegraad als geïmporteerd moet worden beschouwd. In antwoord daarop merk ik op dat mijn ambtgenoot van Economische Zaken op 15 mei jl. een uitvoerige nota aan de Kamer heeft gezonden waarin een analyse van de prijsontwikkeling is gegeven.

Overigens wil ik mijn erkentelijkheid uitspreken voor het feit, dat de leden van deze fractie zich blijkens hun inbreng in het verslag positief ten aanzien van de hoofdlijnen van dit ontwerp hebben opgesteld. Naar aanleiding van de vraag gesteld door de fractie van de G.P.V. over de betekenis van de voorgestelde wetswijziging, wil ik onderschrijven dat dit samenhangt met de huidige ernstige economische situatie. Het kabinet heeft bij zijn brief van 1 december 1975 gesteld dat die situatie het zijns inziens noodzakelijk maakte om gedurende het gehele jaar 1976 een krachtig sociaal-economisch beleid te voeren, waaronder ook op het gebied van de lonen. In deze visie is nog geen wijziging opgetreden.

Derhalve dient, indien het onverhoopt onvermijdelijk zou blijken te zijn om in de loonvorming in te grijpen, het kabinet de bevoegdheid daartoe te hebben. Op basis van de huidige wet heeft het die bevoegdheid niet. Over de in-

houd van een toekomstige wetgeving ten aanzien van de loonvorming zal ik de SER op korte termijn vragen advies uit te brengen. Deze problematiek moet overigens in een breder verband van wetgeving op inkomenspolitiek gebied worden gezien. Ik mag op dit moment volstaan met hierover naar de Interimnota inkomensbeleid te verwijzen.

Met betrekking tot de vraag of andere mogelijkheden tot het vermijden van de negatieve gevolgen van het uitblijven van een loonakkoord tussen de sociale partners tegen 1 juli a.s. aanwezig zijn dan de bevoegdheid neergelegd in het wetsontwerp, moet ik stellen, dat deze slechts in ontkenkende zin is te beantwoorden. Een loonkostenstijging boven de door de Regering gestelde limiet is slechts te voorkomen, indien hiertoe in goed overleg gezamenlijk kan worden besloten, danwel, bij een uitblijven hiervan, door hantering van daartoe te creëren bevoegdheden.

Mijn ambtgenoot van Binnenlandse Zaken zal bevorderen dat eventuele maatregelen in de sfeer van de lonen een analoge toepassing zullen krijgen ten aanzien van de rijksambtenaren en ambtenaren bij de lagere publiekrechtelijke lichamen. Ten aanzien van de vrije beroepen beschikt mijn ambtgenoot van Economische Zaken over het nodige instrumentarium ter beheersing van de inkomensontwikkeling in die sector. Wat betreft de tarieven van vrije beroepsbeoefenaren wordt een beleid gevoerd dat erop is gericht de verhogingen die dit jaar aan de verschillende groepen vrije beroepsbeoefenaren zijn respectievelijk zullen worden toegestaan zodanig te beperken, dat deze op zich zelf niet zullen leiden tot een inkomensontwikkeling voor deze groeperingen die zich onttrekt aan de algemene regels die de Regering in de brief van 1 december 1975 voor de ontwikkeling van de inkomens heeft gesteld.

Terwille van de beknoptheid moge ik voorts verwijzen naar hetgeen elders in deze memorie is vermeld.

De leden van de fractie van de P.S.P. willen niet opnieuw ingaan op de naar hun overtuiging onjuiste stelling dat een matiging in de sfeer van lonen en prijzen zonder nadere voorzieningen ten aanzien van de investeringen tot een toename van het aantal arbeidsplaatsen zal leiden. Ik teken slechts aan, dat deze stelling, althans in deze formulering, niet in de memorie van toelichting voorkomt; bovendien gaat het thans in eerste instantie om het behoud van de bestaande arbeidsplaatsen; het daarachter liggende doel zal dan zijn tot een geleidelijk terugdringen van de werkloosheid te komen. De ernst van de situatie dient m.i. niet te worden onderschat.

Van de «andere maatregelen» waarvan in artikel 10 melding wordt gemaakt, kan, zolang de beslissing over al dan niet toepassing van dat artikel niet is genomen, uiteraard geen opsomming worden gegeven. Ik wil echter niet nalaten erop te wijzen, dat op het gebied van prijzen en tarieven bij voortdurende maatregelen van kracht zijn, zowel thans als in het jaar 1975 toen de loonvorming niet van overheidswege werd begeleid.

In het autonome besluitvormingsproces ten aanzien van de prijzen werd en wordt derhalve wel degelijk ingegrepen. De passage van de memorie van toelichting, waarnaar deze leden verwijzen, had juist ten doel duidelijk te maken, dat zich situaties kunnen voordoen waarbij in de prijsvorming moet worden ingegrepen zonder dat dit tegelijkertijd ten aanzien van de lonen geschiedt.

De overlegstructuur ten aanzien van de prijsvorming, welke genoemde leden eveneens aan de orde stellen, wil ik, aangezien het hier een onderwerp betreft dat in eerste instantie onder mijn ambtgenoot van Economische Zaken ressorteert, hier onbesproken laten. Ik wil slechts volstaan met op te merken dat de inschakeling bij de prijsvorming van brede groepen van de samenleving als door deze leden bepleit, geen nieuwe gedachte is.

Een absolute garantie dat een eventuele maatregel zal leiden tot nieuwe arbeidsplaatsen kan de Regering uiteraard niet bieden. Reeds eerder is gesteld, dat thans in eerste instantie moet worden voorkomen dat het bestaande bestand aan arbeidsplaatsen nog verder terug zou lopen. Wanneer deze leden spreken van «vele bedrijfstakken, waarvoor een loonmatiging in

genen dele noodzakelijk is», geven zij blijk van een optimistische visie dan welke de mijne is.

De SER kon in verband met de tijdsfactor niet worden gehoord over dit concrete wetsvoorstel van tijdelijke aard. Zo spoedig mogelijk na de behandeling door de Staten-Generaal zal de SER echter in de gelegenheid worden gesteld zich tegen de achtergrond van de wijzigingsvoorstellen met betrekking tot met name de artikelen 10 en 11 uit te spreken over een meer permanente wijziging van de wet.

Deze leden signaleren derhalve terecht, dat deze wet een ad hoc karakter draagt; in verband met de belangrijke functie, welke de SER in het sociaal-economisch bestel vervult en het feit, dat de raad niet tevoren kan worden gehoord, leek deze figuur onder de huidige omstandigheden juist de meest aangewezen.

Het is overigens zeer wel mogelijk, dat met dit ontwerp in legislatief opzicht een noviteit is ingevoerd; ik zie echter niet in, wat daartegen als reëel bezwaar zou kunnen worden aangevoerd.

II. Intrekking van paragraaf 4 van de Wet op de loonvorming

Ten aanzien van de door de leden van de fracties van de K.V.P., de A.R.P. en de C.H.U. gestelde vraag waarom nu juist bij deze gelegenheid wordt voorgesteld paragraaf 4 van de wet te schrappen zij opgemerkt, dat het schrappen daarvan, hoewel in strikte zin thans niet geboden, gezien de sinds de totstandkoming van de wet geëvolueerde opvattingen ter zake, toch wel een zeer voor de hand liggend zaak vormt nu de mogelijkheid zich daartoe voordoet.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. delen mede tegen het schrappen van de artikelen 7, 8 en 9 op zich zelf geen bezwaar te hebben.

De leden van de V.V.D.-fractie stellen niet overtuigd te zijn van de noodzaak tot het laten vervallen van het instrument van de onverbindendverklaring. Zij verwijzen daarbij naar de behandeling van de Wet op de loonvorming – alsmede mijn stellingname als kamerlid destijds – en vragen om een nadere motivering.

Mijn antwoord daarop is, dat mijn opvattingen daaromtrent – en die van vele andere betrokkenen – sindsdien zijn gewijzigd. Daarbij heeft met name het advies van de SER van 1971 een belangrijke rol gespeeld. Het is daarbij niet zo, dat ik van mening zou zijn dat het gevaar van de olievlekwerking zich nimmer meer zou kunnen voordoen. Het is voor mij derhalve een zaak geweest van afweging van de voor- en nadelen van dit instrument, waarbij de nadelen naar mijn mening doorslaggevend waren.

De leden van de P.P.R.-fractie – die kunnen instemmen met het vervallen van artikel 8 – vragen zich af «op grond van welke overige maatregelen de Minister in de memorie van toelichting (blz. 11) stelt dat in het kader van het loonbeleid een middel om uit economische overwegingen gedetailleerd in c.a.o.'s in te grijpen, kan worden gemist?». Naar ik aanneem, zal deze vraag op een misverstand berusten; van «overige maatregelen» wordt in de desbetreffende passage geen melding gemaakt. Ik heb in de desbetreffende passage op blz. 11 slechts tot uitdrukking willen brengen, dat het kabinet zich bij de reeds bestaande communis opinio met betrekking tot artikel 8 heeft willen aansluiten.

Aan de leden van de fractie van D'66 zij geantwoord, dat het intrekken van de initiatiefwet (10 906) thans inderdaad voor de hand lijkt te liggen doch dat zulks geenszins betekent dat dat ontwerp geen functie zou hebben gehad in het kader van de gedachtenvorming rond artikel 8.

Voor wat betreft de intrekking van artikel 8 wil ik de fractie van het G.V.P. allereerst nogmaals wijzen op het unanieme SER-advies ter zake. De bezwaren welke aan toepassing van dit artikel in de praktijk kleefden, waren niet gering. Bij een wegvallen van dit artikel zou het gevaar van een olievlekwerking kunnen optreden, tenzij en voor zolang er in goed overleg tussen de so-

ciale partners en het kabinet afspraken voor een gecoördineerd beleid worden gemaakt. Indien dit mislukt beschikt de Minister slechts over de middelen van de artikelen 10 en 11.

De leden van de fractie van de S.G.P. waren van mening dat de motivering met betrekking tot de intrekking van de artikelen 7, 8 en 9 niet geheel bevredigde. Ik zou hierop willen antwoorden, dat de bezwaren tegen deze bepalingen niet alleen afkomstig zijn van de zijde van de vakbeweging – zoals deze leden veronderstellen – doch ook van de zijde van de werkgevers. Zulks blijkt ondubbelzinnig uit het desbetreffende unanieme advies van de SER van 1971. Het komt mij dan ook niet juist voor om de huidige stellingname van het kabinet op dit punt te interpreteren als «buigen voor de vakbeweging».

III. Verbreding van de adviseringsmogelijkheden

De leden van de fracties van de K.V.P., A.R.P. en C.H.U. delen mede de wijziging van artikel 12, eerste lid, met instemming te begroeten. Op de door de leden van de fractie van de P.v.d.A. gestelde vraag omtrent de representativiteitscriteria wordt elders in deze memorie van antwoord in samenhang met de beantwoording van de door de fractie van D'66 gestelde vragen ingegaan.

De leden van de V.V.D.-fractie betuigen hun instemming met de voorstellen met betrekking tot de verbreding van de adviseringsmogelijkheden.

In het kader van het representativiteitsprobleem stellen de leden van de P.P.R.-fractie vervolgens de vraag aan de orde naar de representatie van andere organisaties (dan werknemersorganisaties) die zich de belangenbehartiging van bij hen aangeslotenen ten doel stellen zoals consumentenorganisaties, organisaties van niet-actieven. Deze leden vragen in dit verband, of ik van mening ben «dat de inspraak van betrokkenen bij het sociaal-economisch beleid zo optimaal mogelijk dient te zijn, doch dat het de taak van het parlement moet zijn er voor zorg te dragen dat zo'n beleid tegemoet komt aan de wensen van (de meerderheid van) de bevolking?». Deze vraag beantwoord ik bevestigend, echter met dien verstande, dat het niet mogelijk en niet zinvol is in het kader van een wetsontwerp van beperkte strekking als het onderhavige de totaliteit van de sociaal-economische overleg- en inspraakstructuren te regelen. De verruiming van de adviseringsmogelijkheden in het kader van deze wet vormt dan ook slechts een stap in de – m.i. goede – richting. Een en ander zal in de kaderwet inkomensvorming nader moeten worden uitgewerkt. Een principiële discussie, waarom de P.P.R. vraagt, kan in verband met die wet waarvan een voorontwerp thans in voorbereiding is, plaatsvinden. Het lijkt mij geen aanbeveling te verdienen in afwachting daarvan aanpassingen, welke voor de hand liggen, achterwege te laten. Zoals bekend heeft de SER reeds advies uitgebracht over de representativiteit in verband met de samenstelling van publiekrechtelijke colleges en is hij voornemens om advies uit te brengen over de representativiteit op het resterend sociaal-economisch terrein. Mede met het oog op laatstgenoemde omstandigheid stel ik mij voor de SER omtrent het te publiceren voorontwerp te horen, en wel zodra dit ontwerp gereed zal zijn.

Ten aanzien van de door de fractie D'66 voorgestelde wijziging van de formulering van de toevoeging «alsmede niet in de Stichting van de Arbeid vertegenwoordigde centrale organisaties van werkgevers en van werknemers welke hiervoor naar zijn oordeel in aanmerking komen» merk ik op, dat waar het gaat om het adviesrecht op centraal niveau inzake macro-economische maatregelen naar het mij voorkomt het begrip «centrale organisaties» in beginsel gehandhaafd dient te worden. Men moet nl. in dit verband tevens acht slaan op de «werkbaarheid» van wettelijke voorschriften in de praktijk. De Regering ware op centraal niveau niet met al te veel overlegpartners te confronteren, met andere woorden het op centraal niveau te voeren overleg moet m.i. ook zoveel mogelijk centraal blijven. Een organisatie, welke in één sector van het economische leven representatief is te achten kan

zich immers bij een centrale organisatie aansluiten. Overigens sluit ik niet uit dat naar aanleiding van een definitieve regeling van het representativiteitsvraagstuk alsnog tot een andere aanduiding wordt gekomen.

De leden van de fractie van D'66 achtten het ten slotte voor de hand liggend, om tevens van de gelegenheid gebruik te maken de Wet op het verbindend en het onverbindend verklaren van bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten van 1937 op het punt van de representativiteit te wijzigen. Op zich heb ik begrip voor deze wens, doch ik meen hier thans niet op in te kunnen gaan; met opzet zijn de voorliggende voorstellen beperkt tot de Wet op de loonvorming zelf. Andere wetten, waaronder de wet van 1937, zijn op dit moment buiten beschouwing gebleven. Het verdient naar mijn mening geen aanbeveling thans één aspect van één bepaalde wet te isoleren en te zamen met de wijziging van de Wet op de loonvorming te behandelen. Anders gezegd, nu uit anderen hoofde een wijziging van de Wet op de loonvorming noodzakelijk is, wil ik voor wat deze wet betreft deze gelegenheid niet voorbij laten gaan om althans een eerste stap te zetten om te komen tot een verbreding van de overlegstructuur. Het verdient echter naar mijn mening verder aanbeveling te zijner tijd het representativiteitsvraagstuk in zijn algemeenheid te bezien.

Ten aanzien van de representativiteitsproblematiek in de organisatie-, de overleg- en inspraakstructuren op de onderscheiden niveaus zullen binnen afzienbare tijd in het kader van een voorontwerp van wet op de inkomensvorming nadere voorstellen worden geformuleerd, waarover de Staten-Generaal zich te zijner tijd zal kunnen uitspreken. Ten aanzien van deze voorstellen zal rekening worden gehouden met het door de SER in december 1975 uitgebrachte advies over de representativiteit van organisaties van werkgevers en van werknemers in verband met de samenstelling van publiekrechtelijke colleges. Zo mogelijk zal ook rekening worden gehouden met het nog door de SER uit te brengen advies over de representativiteit van organisaties van werkgevers en van werknemers op het resterende sociaal-economische terrein.

De leden van de fractie van het G.P.V. kunnen met de voorgestelde verbreding van het sociaal-economisch overleg instemmen. In antwoord op een desbetreffende vraag deel ik mede, dat niet alleen de Raad Middelbaar en Hoger Personeel doch ook de Raad van Overleg voor de Handel voor centraal overleg zal worden uitgenodigd.

De leden van de fractie van het S.G.P. kunnen zich verenigen met de voorgestelde verbreding van de overlegstructuur. Naar aanleiding van de door deze leden gestelde vragen wijs ik erop, dat het formuleren van representativiteitscriteria in het kader van deze wet niet aan de orde is; de betreffende voorstellen moeten gezien worden als een fase in het kader van nadere voorzieningen met betrekking tot de representativiteit. In een later stadium kunnen afhankelijk van de wijze, waarop deze materie regeling zal vinden, zonodig alsnog in de wet bepaalde criteria worden opgenomen.

De zwaarte van het advies van de «andere» organisaties zal afhangen van de kwaliteit van die adviezen, zo zou ik de desbetreffende vraag van de leden van de fractie van de P.S.P. willen beantwoorden. Er is voorts een duidelijk verschil tussen de nu gekozen constructie en het opleggen van een verplichting aan de in de Stichting van de Arbeid vertegenwoordigde organisaties om andere organisaties als overlegpartners te aanvaarden. Het laatste is een zaak die in het kader van dit wetsvoorstel in het geheel niet aan de orde is. Het gaat hier om de advisering aan de Minister van Sociale Zaken omtrent de uitvoering van zijn wettelijke bevoegdheden.

IV. Artikelen

1. Artikel I, onderdeel D (artikel 4)

De leden van de fractie van de P.v.d.A. achten het een bezwaar, dat artikel 4, zoals zij dat zien louter een administratief voorschrift vormt, en niet een zodanige voorwaarde dat bij het niet voldoen daarvan de rechtsgeldigheid van de betreffende c.a.o. zou komen te ontbreken. Zij vragen dat in dat bezwaar wordt voorzien.

De leden van de fractie van de V.V.D. vragen zich voorts af of bij de nieuwe redactie van artikel 4 geen onzekerheid kan rijzen over het tijdstip van inwerkingtreding van een c.a.o. nu de periode van vier weken is komen te vervallen. Zij vragen zich af of de c.a.o. in werking treedt op de datum van ontvangst op het departement of op de datum dat de ontvangst door het departement is bevestigd. Ter zake zij het volgende opgemerkt. In de eerste plaats lijkt het in dit verband zinvol onderscheid te maken tussen de begrippen rechtsgeldigheid enerzijds en inwerkingtreding anderzijds. De rechtsgeldigheid van een c.a.o. is afhankelijk van de vraag of voldaan is aan de voorwaarden welke de Wet op de collectieve arbeidsovereenkomst ter zake stelt. Anderzijds is het zo, dat de rechtsgevolgen, welke de Wet op de collectieve arbeidsovereenkomst aan een c.a.o. verbindt, eerst in werking kunnen treden nadat aan het bepaalde in artikel 4, eerste lid, is voldaan. Wordt daaraan niet voldaan, dan heeft zulks derhalve wel degelijk ingrijpende materiële gevolgen.

Dit geldt zowel voor de huidige situatie als wanneer het onderhavige voorstel met betrekking tot artikel 4 kracht van wet zal hebben verkregen.

De sanctie op het niet voldoen aan het bepaalde in het eerste lid van artikel 4 is dan ook zeker toereikend te achten.

Voor de goede orde teken ik hierbij nog aan, dat wanneer zich het geval voordoet, dat de toelichting duidelijk ontoereikend is, alsdan niet is voldaan aan het gestelde bij artikel 4, tweede lid; de c.a.o. kan niet in werking treden dan nadat partijen alsnog, na hierop door mij te zijn gewezen, een uitgebreidere toelichting aan mij hebben doen toekomen. Hetzelfde geldt indien in het geheel geen toelichting is bijgevoegd: er heeft dan geen ontvangst van alle bescheiden plaatsgevonden.

Met name de opmerkingen van de V.V.D.-fractie hebben aanleiding gevormd tot nader beraad omtrent de exacte datum van de inwerkingtreding. Weliswaar is de onzekerheidsmarge in het kader van het voorgestelde nieuwe artikel 4 gering, doch het lijkt inderdaad de voorkeur te verdienen op dit punt elke twijfel uit te sluiten. Dezer dagen wordt hierin bij nota van wijziging voorzien.

2. Artikel I, onderdeel H (artikel 10)

De leden van de V.V.D.-fractie merken op, dat de bezwaren tegen het huidige artikel 10 naar het hun voorkomt, van structurele aard zijn; deze opvatting wordt door mij onderschreven. De reden waarom volstaan wordt met een voorstel tot tijdelijke wijziging van artikel 10, is uitsluitend hierin gelegen dat het kabinet de SER alsnog in de gelegenheid wil stellen omtrent een meer definitieve vormgeving van dit instrument zijn zienswijze kenbaar te maken.

Naar aanleiding van opmerkingen van de leden van de fractie van het G.P.V. merk ik het volgende op. Aangezien de thans geldende loonmaatregel begin december 1975 in beginsel voor alle bedrijfstakken is ingegaan, betekent het door toepassing van de nieuwe bevoegdheden gelijktrekken van de termijn, dat de loonmaatregel in theorie voor alle bedrijfstakken van gelijke duur wordt. Overigens zijn aan alle maatregelen die het normale overlegpatroon doorkruisen, nadelen verbonden. Dat geldt, zoals uit het ter zake uitgebrachte SER-advies blijkt, ook voor de toepassing van het thans in de wet neergelegde systeem van loonbevrozing. Op grond van die bezwaren stelde de SER een vorm van bevrozingstermijn voor, die een voor alle sectoren gelijk aantal kalendermaanden zou omvatten. Die gedachte is in het voorliggende wetsontwerp overgenomen. Ik kan geen andere uitspraak doen over het thans aan de Staten-Generaal voorgelegde wetsontwerp, dan dat ik ervan uitga, dat na afloop van een eventuele loonmaatregel op grond van deze wet, zoveel als mogelijk het oorspronkelijke overlegpatroon zich zal herstellen.

Over nadere maatregelen zoals in de brief van 1 december 1975 aangekondigd hoopt het kabinet de Staten-Generaal op zeer korte termijn te berichten.

3. Artikel I, onderdeel I (artikel 11)

Ik heb er goede nota van genomen, dat de leden van de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. zich, voor wat betreft de materie van artikel 11, eerste lid (nieuw), alle rechten voorbehouden met betrekking tot een meer duurzame regeling. Te zijner tijd zal zulks, ook in mijn visie, onderwerp dienen te vormen van nader beraad tussen Regering en de Staten-Generaal, waarbij dan, naar ik hoop, mede rekening gehouden zal kunnen worden met de opvattingen van de SER, die ter zake om advies zal worden gevraagd.

De leden van de V.V.D.-fractie stellen voorshands niet overtuigd te zijn van de noodzaak de overheid ook de bevoegdheid toe te kennen zelf bepaalde loonsverhogingen bindend voor te schrijven. Deze leden zouden nader toegelicht willen zien, wat de ervaring in de praktijk tot nu toe is geweest die daartoe zou nopen. Zij stellen met name de vraag, of het wellicht in de bedoeling van het kabinet ligt zich met deze tijdelijke bevoegdheid tegelijk mogelijkheden te verschaffen om nivelleringsoogmerken na te streven. Ik merk te dien aanzien op, dat hoewel ik, zoals de leden hier aan het woord bekend zal zijn, mij op het standpunt stel dat de inkomensverhoudingen in ons land bepaald nog niet als ideaal aangemerkt kunnen worden, naar mijn mening onderscheid moet worden gemaakt tussen het bij wijze van primaire doelstelling wijzigen van deze verhoudingen enerzijds en het op grond van nationaal-economische overwegingen treffen van een algemene, op beheersing der totale loonontwikkeling gerichte maatregel krachtens de Wet op de loonvorming anderzijds.

Een maatregel in laatstbedoelde zin kan de inkomensverhoudingen beïnvloeden, doch hierin ligt niet een inkomenspolitieke doelstelling als zodanig ten grondslag.

Ten slotte teken ik in dit verband nog aan, dat bedacht dient te worden, dat de bevoegdheden, vervat in artikel 11, eerste lid, uitsluitend ten doel hebben lastenstijgingen te kunnen compenseren. Nog afgezien van de concrete situatie van dit moment vloeit uit de formulering van deze bepaling niet voort, dat een reële groei van het nationale inkomen via deze weg op een bepaalde manier zou worden verdeeld. De ervaring, waarop in de memorie van toelichting wordt gedoeld en die tot introductie van deze bepaling aanleiding heeft gegeven, is verworven in 1970/1971 (toen voor de eerste maal toepassing werd gegeven aan de artikelen 10 en 11 van de Wet op de loonvorming), alsmede in 1974 (Machtigingswet) en tijdens de huidige maatregel. Bij meer dan een gelegenheid is mij gebleken, dat aan afzonderlijke werknemers in bedrijfstakingen zonder of met een minder goed functionerend sociaal overleg geen verbeteringen worden toegekend hoewel dat de werkgever wél geoorloofd zou zijn. Ik stel mij op het standpunt, dat dit – hoezeer wellicht in concrete gevallen de opstelling van de werkgever in verband met moeilijke economische omstandigheden verklaarbaar kan zijn – wanneer het vrijstellingen betreft ter zake van de prijscompensatie een uit sociaal oogpunt ongewenste zaak is. Dit is de reden waarom is voorgesteld de minister van Sociale Zaken de bevoegdheid te verlenen ter zake bindende regelen te stellen.

Met betrekking tot artikel 11 wil ik nogmaals erop wijzen – dit mede naar aanleiding van opmerkingen van de zijde van de leden van de G.P.V.-fractie – dat een ernstige economische situatie twee zijden heeft. Enerzijds kan daarin de noodzaak gelegen liggen om een zo strikt mogelijke matiging te bewerkstelligen. Anderzijds echter kan daarin een grond gelegen zijn om een zekere algemene voorziening te treffen met een verplichtend karakter. Die voorziening moet dan echter wel zijn grond in kostenstijgingen voor de werknemer vinden. Terecht wijzen de leden van de G.P.V.-fractie in dit verband op het gestelde doel van een maximale loonstijging van 9% in 1976. Ook een geringe verplichte verbetering kan echter nog bij algemene toepassing van artikel 11 van betekenis zijn.

Naar aanleiding van twee artikelsgewijze gemaakte opmerkingen van de leden van de P.P.R.-fractie antwoord ik het volgende.

Artikel 1, lid e

In de memorie van toelichting op dit punt is een typefout ingeslopen, waaraan geen materiële betekenis dient te worden toegekend.

Artikel 11

Aangenomen mag worden, dat hier sprake is van een misverstand. Doel van de betreffende bevoegdheid is juist het *voorkomen* van achterstanden in plaats van het achteraf herstellen daarvan. Criteria om «achterstanden» te meten zijn derhalve niet vereist. Het gevoerde vrijstellingen- en ontheffingenbeleid is zeer stringent geweest en heeft zich beperkt tot het tegemoet komen aan (dreigende) aperte onbillijkheden, waar zulks juridisch mogelijk was. De thans voorgestelde wijzigingen betekenen, dat weigering van dispensatie op uitsluitend wetstechnische gronden niet meer zal behoeven plaats te vinden.

Ten slotte wil ik instemmen met hetgeen de leden van de fractie van de G.P.V. opmerken ten aanzien van de wijzigingen welke worden voorgesteld in de bevoegdheden van de artikelen 10 en 11; deze bieden voor wat de vrijstellingen en ontheffingen betreft inderdaad de mogelijkheid tot nadere verfijning van het betreffende beleid. Dit betekent echter niet dat mij in het verband van die bepalingen een soort bedrijfstakgewijze differentiatie voor ogen zou staan, welke, bij wijze van spiegelbeeld, vergelijkbaar zou zijn met de figuur van de onverbindendverklaring.

Bij eventuele toepassing van artikel 10 zullen vrijstellingen en ontheffingen alleen worden verleend, indien niet-verlening zou leiden tot apert onbillijke situaties.

Voorts draagt de bevoegdheid, vervat in artikel 11, eerste lid, een duidelijk algemeen karakter; zij is niet bedoeld om tussen bedrijfstakken of anderszins te differentiëren.

De Minister van Sociale Zaken,
J. Boersma